

Az életművészek tovább élnek

Az életművészek tovább élnek. Csak az a kérdés: Miben is áll az az életművészet, amely tovább élteti az embereket? Ilyen életművészek után kutatott az orvos és pszichoterapeuta *Till Bastian*, és olyan vidéken talált rájuk, amelyről talán nagyon kevesen hallottak: a bolgár Rodope-hegységben. Ott él a legtöbb száz év fölötti ember. Ezért keresik fel a tudósok ezt a völgyet. Valamennyien azt akarják tudni, miért éppen ott öregszik meg oly sok ember. *Argir Khadzikhristev* bolgár orvosprofesszor már 1995-ben bizalmasan közölte egy napilappal, hogy sem kizárólag a falusi, kieső környezetben, sem kizárólag a kefiren és fokhagymán múlik a dolog: „Aki nem akar jobban élni, mint a szomszédja, aki nem akar mindig többet birtokolni, az versengés, következtetés nélkül stressz nélkül él.” Német orvosok arra a végkövetkeztetésre jutottak, hogy az olyan „szuperidősek” esetében, amilyenek a Rodope-hegység lakói, olyan aktív emberekről van szó, akik oldottan, öntudatosan és kissé önfejlően lépnek fel környezetükkel szemben. „Olyan ellenállást és másfélséget tanúsítanak a korszellemmel szemben, amelyet úgy élnek meg, mint saját művüket és saját akaratukat”, írja *Az életművészek tovább élnek* című könyvében *Till Bastian*.

Ha viszont így áll a dolog, akkor az a veszély fenyeget, hogy ez az életművészet kihal, mert egyre kevesebb ember él ilyen higgadt és ellenálló módon. A túlnyomó többség követi a sebesség parancsát, az „Egyre gyorsabban, egyre többet, egyre messzebb!” elvét. Éppen karácsony körül uralja lázas nyüzsgés és sietség a hétköznapokat. Ez nem csupán a bevásárlási magatartásra vonatkozik. Minden új technológia – a számítógép, a mobiltelefon, az e-mail – meggyorsítja az életet, s közben elmélyíti az örökös elmentmondást: A technológiák segítenek időt spórolni, mivel kevesebb idő alatt több dolgot intézhetünk el – de emberek millióinak sosem volt kevesebb idejük, mint manapság. „Úgy tűnik, mintha ugyanaz a technológia taszítana minket rabszolgaságba, amely felszabadulást ígért nekünk”, írja a norvég antropológus, *Thomas H. Eriksen*, és új egyensúlyt követel gyorsaság és lassúság között.

Ennek az egyensúlynak a létrehozása nagy kihívás, mert az „Egyre gyorsabban, egyre többet, egyre messzebb!” mögött hatalmas erők rejlenek. A kapitalista gazdasági rendszer. A szüntelen versengéssel az egyes üzemeknek egyetlen céljuk

van: akkora növekedést elérni, amekkorára csak lehetséges. Ez a cél felgyorsítja azt a forgatagot, amelyben az embereknek fogaskerekeként kell működniük, s amely hol magába fogadja, hol kiveti őket. Tarts lépést, vagy megbuksz – ez az alternatíva. A tempó pedig egyre nagyobb.

Am az emberek régóta maguk váltak annak hajtóerejévé, amitől sokszorosan szenvednek. Az elmúlt évtizedekben megszabadították magukat számos társadalmi és vallási kötődéstől – az egykor isteni rend meghátrált az individualista életstratégiák elől. Ebben az életstílusban a halál, a végsőség olyan fenyegetés, amelyet el kell fojtani, de amelyet nem lehet teljesen elfojtani. Ez a dilemma oda vezet, hogy az életet utolsó lehetőségnek látják. Ha csak lehet, megpróbálnak minden elképzelhető megvalósítási életük folyamán.

Ez következményekkel jár – az ember külső és belső erőforrásaira nézve egyaránt. „Sokkal gyorsabban pocskoljuk el a természet kincseit, semmint a bolygó újrateregethetné őket”, írja 2004-es beszámolójában a *World Wide Fund for Nature* (WWF). Információi szerint a fosszilis tüzelőanyagok (szén, gáz, olaj) éves felhasználása világméretben hétszeresére nőtt 1961 és 2001 között. Ennek oka az a növekedési gazdaság, amelyet a globalizáció révén a föld minden sarkára kiterjesztenek, s amely egyre gyorsabban egyre több árút szór szét a földön – s amelyet az a lázasan működő pénzrendszer hajt, amely időközben már banki körökben is kiváltotta a jövőtől való félelmet. „A nagy tőkekoncentráció és a globális piacok megrövidítik időtávlatunkat. Nem lehet már megbirkózni olyan problémákkal, amelyeknek a megoldása három évnél hosszabb időt igényel. Az Amazonas esőerdőinek megmentése negyvenéves probléma, ennél fogva olyan luxus, amelyet ebben a pénzrendszerben nem engedhetünk meg magunknak”, mondja *John Reed*, az egyik amerikai nagybank, a *City-Corporation* egykori főnöke.

A külső erőforrásokkal párhuzamosan az ember belső erőforrásait is felémészi az „Egyre gyorsabban, egyre többet!”. A lázas nyüzsgés és a hajtás az ember egyre növekvő belső ürességével jár együtt. Az orvosok és pszichoterapeuták azoknak a pszichikai betegségeknek a sűrűsödését tapasztalják, amelyek azzal függnek össze, hogy az emberek már nem képesek megbirkózni azokkal a követelmé-

nyekkel, amelyek egyidejűleg lépnek fel saját életükkel szemben. Az emberek teste (még) funkcionál, de „lelkük” már nem tudja követni ezt.

Ha a gyors és a lassú idő találkozásában ténylegesen a gyors idő győzelmeskedik, amint *Eriksen* bizonyítani véli, akkor mindaz, ami alapos, előrelátó és stabil, a rövidebbet fogja húzni mindazzal szemben, ami rövid távú: a szerelmi kapcsolatokban, a gyereknevelésben, a szociális közösségekben, a gazdasági életben és a politikában egyaránt, ez pedig a társadalom szociális összetartozását és jövőképességét fenyegeti.

Tekintve ezt a veszélyt, reményre ad okot, hogy egy kritikus kisebbség szembenézett ezzel a kihívással, s ellenálló módon és öntudatosan ismét törekszik az életművészetre: miközben zajlik a forgatag, a lassúságban rejlő kreativitásról beszélgetnek. Bár vitathatatlan, hogy a rövid távú problémákra gyorsan kell reagálni – az érintett emberek érdekében, ennek ellenére növekszik azoknak az embereknek a száma, akik a recsegő-ropogó forgatagban a maguk szerény módján ellenállnak: fontosnak tartják a megállást, a szünetet, a kiengedést, keresik a higgadság és a belső nyugalom lehetőségét. Egyidejűleg nő a vágyakozás a lelkiségre, a vallási erőforrásokra – az egyházakon belül, vagy éppen rajtuk kívül. Amikor a materializmus már nem tölti ki az ürességet, az életnek új célra van szüksége.

Az „Egyre gyorsabban, egyre többet!”-től való elfordulás a politika jövőjének kérdése is. Ha a politika hosszú távú és tartós gazdasági, szociális és ökológiai fejlődést akar biztosítani a következő évtizedekre, akkor nem merülhet ki folyamatos választási harcokban és a problémák foltozgatásában. És ne mondja senki se, hogy a gazdaság nem követné ezt hosszú távú stratégiákkal. Nem kevés cégvezető szenved régóta a szüntelen versengéstől és a tőzsde lázas működésétől, ami lehetetlenné teszi, hogy megkeressék a kutatásba és fejlesztésbe fektetett ráfordításaikat, mert már fél év múltán új termékkel kell előállni a piacon. Az „egyre gyorsabban” számukra azt jelenti: egyre gazdaságtalanabban.

A kihívás nagy, de a fáradtság kifizetődik – ugyanis az életművészek tovább élnek. És az életművészekkel teli világ is.

Wolfgang Kessler